

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Νεοελληνική Γλώσσα

Β΄ Λυκείου

Τίτλος:

«Προσεχώς...»

Συγγραφή: ΠΟΛΥΞΕΝΗ ΜΠΙΛΛΑ

Εφαρμογή: ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΣΕΦΕΡΛΗ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2015

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας γλώσσας δευτεροβάθμιας: Δημήτρης Κουτσογιάννης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Προσεχώς...

Εφαρμογή σεναρίου

Παναγιώτα Σεφερλή

Δημιουργία σεναρίου

Πολυξένη Μπίλλα

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Γλώσσα

Τάξη

Β΄ Λυκείου

Σχολική μονάδα

2ο Γενικό Λύκειο Χολαργού

Χρονολογία

Από 01/04/2015 έως 22/04/2015

Διδακτική/θεματική ενότητα

«Έκφραση-Έκθεση», Γενικό Λύκειο, Β΄ τεύχος. Ενότητα: Παρουσίαση - Κριτική, ΙΙΙ. Παρουσίαση και κριτική άλλων μορφών τέχνης – Παρουσίαση και κριτική ταινιών σ. 209-211.

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

5 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος: Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας εξοπλισμένη με υπολογιστή και προβολικό.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Στην υλοποίηση του σεναρίου βοήθησε η προηγούμενη εξοικείωση των μαθητών με ομαδοσυνεργατικά σχήματα.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Πολυξένη Μπίλλα, Προσεχώς..., Νεοελληνική Γλώσσα Β' Λυκείου, 2014.

Το σενάριο αντλεί

Τόσο ο αρχικός σχεδιασμός (Μπίλλα 2014) όσο και η εφαρμογή θα μπορούσε να συνομιλεί θεματικά με τα σενάρια της Ελένης Βλαχογιάννη «Γνωριμία με τα κειμενικά είδη της παρουσίασης και κριτικής και τις επιμέρους υποκατηγορίες τους (βιβλίο, κινηματογράφος, μουσική)» (Βλαχογιάννη 2012α) και «Συγκριτική θεώρηση των κειμενικών ειδών της παρουσίασης και κριτικής. Εστίαση στην κειμενική διαφοροποίηση, που δημιουργεί η ποικιλότητα της επικοινωνιακής περίπτωσης και της εκάστοτε κοινωνικής πρακτικής» (Βλαχογιάννη 2012β) ως προς τις υποκατηγορίες της παρουσίασης και της κριτικής κινηματογραφικής ταινίας.

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι μαθητές, εργαζόμενοι σε ομάδες, εμπλέκονται σε μια διερευνητική προσέγγιση των χαρακτηριστικών των κειμενικών ειδών που αφορούν κινηματογραφικές ταινίες, όπως το τρέιλερ, η αφίσα, η παρουσίαση και η κριτική. Αξιοποιώντας αυθεντικά κείμενα και αφού προσδιορίσουν επαγωγικά τα γνωρίσματά τους, με εστίαση στο

περιεχόμενο, τη δομή, τη γλώσσα και τη μορφή, προχωρούν σε συγκριτική εξέτασή τους, λαμβάνοντας υπόψη τη σχέση των εκάστοτε κειμενικών επιλογών με το περιβάλλον παραγωγής των κειμένων.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Σύμφωνα με την αρχική πρόταση (Μπίλλα ό. π.), η εφαρμογή εντάσσεται στο πλαίσιο της διδασκαλίας της γλώσσας με βάση τα κειμενικά είδη (Μητσικοπούλου 2006) και αξιοποιεί στοιχεία του κινήματος των Πολυγραμματισμών (Χατζησαββίδης 2005). Για περισσότερα σχετικά με τη θεωρητική πλαισίωση, παραπέμπουμε τους αναγνώστες στο αρχικό σενάριο-πρόταση (Μπίλλα ό. π.).

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Βασική επιδίωξη ήταν, μέσω της διερεύνησης των συγκεκριμένων κειμενικών ειδών, να κατανοήσουν οι μαθητές ότι τα υπό διερεύνηση κείμενα δεν αποτελούν ουδέτερες κατασκευές, αλλά αποτυπώνουν την ταυτότητα των δημιουργών τους και διαμορφώνονται με βάση τον σκοπό τον οποίο υπηρετούν, τους αποδέκτες στους οποίους απευθύνονται, το περιβάλλον δημιουργίας τους και το μέσο με το οποίο κοινοποιούνται.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Όσον αφορά στην κατηγορία αυτή των στόχων, οι μαθητές:

- Εξοικειώθηκαν με τα βασικά χαρακτηριστικά των κειμενικών ειδών του τρέιλερ, της αφίσας, της παρουσίασης και της κριτικής κινηματογραφικών ταινιών.

- Εντόπισαν τους τρόπους σημείωσης (μέγεθος, είδος και χρώμα γραμματοσειράς), καθώς και τις λεξικογραμματικές επιλογές που αξιοποιούνται.
- Ασκήθηκαν στην πύκνωση και αφαίρεση πληροφοριών οι οποίες προέκυψαν από την επεξεργασία των παραπάνω κειμένων.

Γραμματισμοί

Εκτός από τον εντοπισμό των κειμενικών χαρακτηριστικών (γλωσσικός και αναγνωριστικός γραμματισμός), δόθηκε η ευκαιρία στους μαθητές να:

- αξιοποιήσουν τις ΤΠΕ ως μέσα για ανάγνωση και επεξεργασία της πληροφορίας.
- αναπτύξουν δεξιότητες κριτικού γραμματισμού, διερευνώντας τον ρόλο της τεχνολογίας στον σχεδιασμό και τη νοηματοδότηση των κειμενικών ειδών που σχετίζονται με σύγχρονες πρακτικές ενημέρωσης και προώθησης των κινηματογραφικών ταινιών.

Διδακτικές πρακτικές

Οι μαθητές συμμετείχαν ενεργά σε διαδικασίες από κοινού ανάγνωσης, ανταλλαγής απόψεων για τα κείμενα και συνεργατικής γραφής.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Αφόρμηση για τη σύνταξη της σεναριακής πρότασης (Μπίλλα, ό. π.) αποτέλεσε η περιορισμένη οπτική της προσέγγισης της παρουσίασης και κριτικής κινηματογραφικών ταινιών, όπως επιχειρείται στο σχολικό εγχειρίδιο, τα οποία μάλιστα ως κείμενα είναι αποκομμένα από τα αρχικά τους συμφραζόμενα. Αντίθετα, η πρόταση της κας Μπίλλα έδωσε την ευκαιρία στους μαθητές να διερευνήσουν τα

συγκεκριμένα κειμενικά είδη και τις σύγχρονες εκδοχές τους σε συνάρτηση με τα αυθεντικά (ψηφιακά) τους περιβάλλοντα εντός των οποίων κατασκευάζονται και νοηματοδοτούνται.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Η διδακτική εφαρμογή συνδέεται με την ενότητα «Παρουσίαση – Κριτική» και ειδικότερα την υποενότητα «III. Παρουσίαση και κριτική άλλων μορφών τέχνης», με εστίαση στην παρουσίαση και κριτική ταινιών, σ. 209-211.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Οι ΤΠΕ αξιοποιήθηκαν ως μέσα πρακτικής γραμματισμού. Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές αξιοποίησαν το διαδίκτυο για ανάγνωση και επεξεργασία αυθεντικών κειμένων που δεν παρατίθενται αποπλαισιωμένα αλλά ενταγμένα στο συγκεκριμένο τους.

Κείμενα

«Μικρά Αγγλία»: [Τρέιλερ](#) της ταινίας.

«Μικρά Αγγλία»: [Αφίσα](#) της ταινίας.

«Μικρά Αγγλία»: [Παρουσίαση](#) της ταινίας στο «Αθηνόραμα».

«Μικρά Αγγλία»: [Κριτική](#) της ταινίας από τον Χρήστο Μήτση επίσης στο «Αθηνόραμα».

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α΄ φάση (01/04/2015): Διερεύνηση τρέιλερ, αφίσας και παρουσίασης (εργασία σε ομάδες: 2 ώρες), παρουσίαση των ευρημάτων και συζήτηση (ολομέλεια: 1 ώρα), αίθουσα εξοπλισμένη με υπολογιστή και προβολικό. Ενώ το αρχικό σενάριο προβλέπει στη φάση αυτή να ολοκληρωθεί η διερεύνηση των κειμενικών χαρακτηριστικών και στην επόμενη να καταγραφούν σε λογισμικό παρουσίασης τα αποτελέσματα της διερεύνησης και να παρουσιαστούν στην ολομέλεια,

διαφοροποιήσαμε τη διαδικασία κυρίως για πρακτικούς λόγους, επειδή το εργαστήριο της πληροφορικής δεν ήταν διαθέσιμο. Έτσι, στη φάση αυτή, αφού εξασφαλίσαμε τρεις διδακτικές ώρες, ασχοληθήκαμε με το τρέιλερ, την αφίσα και την παρουσίαση της ταινίας *Μικρά Αγγλία* (διερεύνηση και παρουσίαση) και στην επόμενη με την κριτική της ίδιας ταινίας. Αν και το αρχικό σενάριο προτείνει και άλλες ταινίες, περιοριστήκαμε στη συγκεκριμένη για τους λόγους που αναφέραμε προηγουμένως. Στη φάση αυτή οι μαθητές χωρίστηκαν σε δύο ευρείες ομάδες (Α και Β) και ανά δύο επεξεργάστηκαν οι ομάδες Α την αφηγηματική δομή του τρέιλερ και τη δομή/περιεχόμενο της αφίσας και της παρουσίασης και οι ομάδες Β τη γλώσσα/επικοινωνιακούς πόρους του τρέιλερ - παρουσίασης και τα γλωσσικά στοιχεία της αφίσας. Τα φύλλα εργασίας μοιράστηκαν σε έντυπη μορφή στους μαθητές όπου συμπλήρωσαν χειρόγραφα τις αντίστοιχες με τα ζητούμενα παρατηρήσεις τους. Σε ορισμένα σημεία στα φύλλα εργασίας είχαν γίνει μικρές τροποποιήσεις, σε σχέση με το αρχικό σενάριο, ως προς τη διατύπωση και όχι ως προς την ουσία των ερωτημάτων. Επίσης, παραλείψαμε τη συνόψιση των συμπερασμάτων, εφόσον οι μαθητές δεν είχαν τη δυνατότητα να καταγράψουν τα συμπεράσματά τους σε λογισμικό παρουσίασης. Βεβαίως, η σύνοψη έγινε κατά τη διάρκεια της παρουσίασης των ευρημάτων, για να αποκτήσουν οι μαθητές μια πλήρη εικόνα σχετικά με τα χαρακτηριστικά των εν λόγω κειμενικών ειδών και τους επικοινωνιακούς στόχους που αυτά υπηρετούν.

Ξεκινήσαμε με το τρέιλερ της ταινίας το οποίο προβάλλαμε αρκετές φορές για να προσέξουν οι μαθητές τα σημεία ενδιαφέροντος και να καταγράψουν τις παρατηρήσεις τους. Ανάλογη διαδικασία ακολουθήσαμε και με την αφίσα και την παρουσίαση. Αφού οι ομάδες επεξεργάστηκαν τα ερωτήματα, διαθέσαμε την τρίτη ώρα για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων. Ειδικότερα:

Αναφορικά με το τρέιλερ, από τις παρατηρήσεις και τα ευρήματα των μαθητών προέκυψε ότι το σύγχρονο αυτό κειμενικό είδος αποτελεί μια μορφή προεπισκόπησης της ταινίας με σκοπό την προώθησή της που συνδυάζει την

κινούμενη εικόνα με άλλους πόρους, γραπτό κείμενο και μουσική, οι οποίοι συνεργούν στη νοηματοδότησή της. Παρακολουθώντας αυτό, οι μαθητές αποκωδικοποίησαν τις πληροφορίες που δίνει σχετικά με τον χρόνο και τον χώρο, τη βασική ηρωίδα, τις σχέσεις της με τα άλλα πρόσωπα και το πρόβλημα που φαίνεται να την απασχολεί. Παρατήρησαν ότι η διαδοχή των στιγμιότυπων δημιουργεί την εντύπωση μιας αφηγηματική σειράς, διότι τα στιγμιότυπα αυτά αποκαλύπτουν τις συναισθηματικές διακυμάνσεις της ηρωίδας και τις μεταπτώσεις της από τη χαρά/ευτυχία στις δυσκολίες και την απόγνωση. Ωστόσο, αν και δημιουργούνται προσδοκίες από τον θεατή, μένουν αναπάντητα ερωτήματα, πράγμα εύλογο, γιατί ένα τρέιλερ αποσκοπεί στο να διεγείρει το ενδιαφέρον, αλλά όχι να αποκαλύψει περισσότερα από όσα πρέπει. Πολύ σημαντικό ρόλο στη νοηματοδότησή του παίζει και το μουσικό υπόβαθρο, το οποίο δε συνοδεύει μόνο την εικόνα και τον γραπτό λόγο, αλλά δίνει επιπλέον πληροφορίες για το είδος της ταινίας και διεγείρει συναισθηματικά τον θεατή. Επιπλέον, το γραπτό κείμενο χαρακτηρίζεται από ελλειπτικότητα και αφαίρεση, δίνει μόνο τις ελάχιστες – τις απαραίτητες – πληροφορίες και η επιλογή των στοιχείων της γραμματοσειράς συνάδει με το όλο στήσιμο του τρέιλερ.

Αναφορικά με την αφίσα, εστίασαμε στον επικοινωνιακό της στόχο (διαφημιστικός), στην κυριαρχία της εικόνας (προβάλλει τη νεότητα και αγνότητα της ηρωίδας), στο πώς η εικόνα αλληλεπιδρά με το γραπτό κείμενο (η εικόνα εστιάζει στην ηρωίδα, το γραπτό κείμενο δίνει και άλλες πληροφορίες για την ιστορία της), αλλά και στις πιθανές αντιδράσεις του αποδέκτη (συναισθήματα ρομαντικά και νοσταλγικά, υποθέσεις για τον δραματικό και συναισθηματικό χαρακτήρα της ταινίας). Όπως και στο τρέιλερ, διαπιστώσαμε την ελλειπτικότητα και αφαιρετικότητα του γραπτού κειμένου, τη «συνομιλία» του με την εικόνα και τις προσδοκίες που δημιουργεί στον θεατή, επιβεβαιώνοντας αυτές που έχει ήδη σχηματίσει από την εικόνα.

Και τα δύο, τρέιλερ και αφίσα, σκιαγραφούν την ταυτότητα του θεατή: γυναικείο κατεξοχήν κοινό που αρέσκεται στον ρομαντικό έρωτα, αλλά και οι αναγνώστες/τριες της συγγραφέως Καρυστιάνη που είναι και η σεναριογράφος.

Ως προς την παρουσίαση, συζητήσαμε καταρχάς για το θέμα, τον σκοπό και τις ενότητές της: τις απαραίτητες πληροφορίες που δίνει στον υποψήφιο θεατή ώστε να τον προϊδεάσει, αλλά και να προκαλέσει το ενδιαφέρον του. Οι πληροφορίες αυτές για την υπόθεση, τη σεναριογράφο/συγγραφέα και τη σκηνοθετική οπτική συμπληρώνουν τις πληροφορίες του τρέιλερ και της αφίσας και επιβεβαιώνουν τις αρχικές υποθέσεις. Επιπλέον, έτσι όπως δομείται η παρουσίαση, ο θεατής, εκτός από την υπόθεση και τη σύντομη κριτική, μπορεί να πάρει πληροφορίες και για τις αντιδράσεις-σχόλια του κοινού – όχι πλέον των ειδικών – και να σχηματίσει μια πληρέστερη άποψη για την ταινία που λειτουργεί προτρεπτικά ή αποτρεπτικά. Ως προς τα γλωσσικά-υφολογικά χαρακτηριστικά της, παρατηρήσαμε το επίσημο, τυπικό ύφος, την απλή γλώσσα, τη χρήση παρατακτικού και υποτακτικού λόγου και συνδέσαμε τις παρατηρήσεις αυτές με το κοινό στο οποίο απευθύνεται. Ενδιαφέρον έχει ότι στη διαδικτυακή παρουσίαση αξιοποιούνται, εκτός του γραπτού κειμένου, και άλλοι πόροι (εικονίδια, εικόνες στατικές και κινούμενες, υπερσυνδέσεις) οι οποίοι νοηματοδοτούν περαιτέρω το κείμενο και αποτελούν πλέον απαραίτητα δομικά στοιχεία στις σύγχρονες παρουσιάσεις. Τέλος, δεν αφήσαμε ασχολίαστο τον διαδραστικό χαρακτήρα της ιστοσελίδας η οποία δίνει τη δυνατότητα στον αναγνώστη-θεατή να καταθέσει το δικό του σχόλιο και να προωθήσει το κείμενο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Εφόσον οι μαθητές αποτελούν μέρος του κοινού των υποψήφιων θεατών (από το σύνολο των 22 μαθητών μόνο μία μαθήτρια είχε δει την ταινία), ρωτήθηκαν αν, ύστερα από την παρακολούθηση και ανάγνωση των τρέιλερ, αφίσας και παρουσίασης, θα ήθελαν να δουν την ταινία και ποια στοιχεία από τα παραπάνω κείμενα συνηγορούν υπέρ αυτής τη απόφασης. Οι περισσότεροι απάντησαν καταφατικά και εστίασαν στην υπόθεση, στον χώρο και τον χρόνο της δράσης, στην

ελληνικότητα της ταινίας, στους ηθοποιούς εν των οποίων κάποιοι ήταν γνωστοί στους μαθητές και στην επισήμανση της σύντομης κριτικής ότι πρόκειται για μια προσεγμένη παραγωγή. Υπήρξε όμως και μια ομάδα αγοριών που είπε ότι δεν την ενδιαφέρει το θέμα, βρίσκεται έξω από το πεδίο ενδιαφερόντων του – μια αισθηματική ιστορία απευθύνεται κυρίως σε γυναικείο κοινό.

Τεκμήριο 1^ο

Το συμπληρωμένο φύλλο εργασίας μιας ομάδας κοριτσιών που επεξεργάστηκε τη δομή/περιεχόμενο του τρέιλερ:

Το κινηματογραφικό τρέιλερ

Ομάδα Α: αφηγηματική δομή και περιεχόμενο

- Υπάρχει αφηγητής; Αν όχι, για ποιον λόγο;
- Δεν υπάρχει αφηγητής διότι οι σκηνές είναι αρκετά δυνατές που δεν χρειάζε-
ται αφηγητή. Οσάκις στο τέλος μας δίνει μια ιδέα με κάποιους υπότιτλους που συνοψίζουν
• Ποιες πληροφορίες για τον χώρο και τον χρόνο μας δίνουν τα υπότιτλα αυτά;
- Το τρέιλερ μας δίνει την εντύπωση ότι είναι χρησιμοποιήσιμη η ταινία στην παλιά
εποχή σου 20^{ος} αι. και σε μια διδαχτική όρεξη θάλασσα.
- Δημιουργούν την εντύπωση μιας αφηγηματικής σειράς – εξέλιξης; Γιατί;
- Ναι δίνει διδαχτική φαινόταν οι ψυχολογικές διακυβάνσεις των ηθοποιών που αυ-
τήν δειχνά αλληλεπίδραση χαρακτήρων
- Μπορείτε να διακρίνετε ενότητες στην αφηγηματική σειρά του τρέιλερ και
ποιες είναι αυτές;
- Πάλι πιστεύω οι ενότητες καθορίζονται από τις συναισθηματικές
διακυβάνσεις των ηθοποιών. Όταν είναι χαρούμενοι και ερωτευμένοι, ύστερα
έρχονται δυστορίες και μηλεξίματα και στο τέλος καταλήγουν στην απένανση
- Μπορείτε να προσδιορίσετε τον κεντρικό χαρακτήρα της ταινίας και τις
σχέσεις που αναπτύσσει με άλλους ήρωες; Ποιες επιλογές του δημιουργού
σας βοηθούν σε αυτό;
- Λοπόν ο κεντρικός χαρακτήρας είναι η γυναίκα, η μία εκ των δύο αδελφών
η οποία συμπυκνώνει στις σκηνές αυτές: σκηνές αυτές όπου φαντάται οι
ψυχολογικές μεταπτώσεις
- Παρουσιάζεται το πρόβλημα που απασχολεί τον κεντρικό ήρωα και ποιο είναι
αυτό;
- Είναι το δίλημμα που τον ταλαιώνει, πιθανόν, καθώς είναι ερωτευμένος
με τη μία εκ των δύο αδελφών και είναι μαζί αλλά μαθαίνει για του έρωτα
της δεύτερης. Ποιο στοιχείο των σχέσεων τονίζει περισσότερο (αγάπη, σύγκρουση,
έρωτας, φιλία);
- Τονίζεται η συντροφική και αδελφική σχέση καθώς και η σύγκρουση
των ανθρώπων διότι αυτά καταρρέουν όταν στη μέση μπαίνει ο έρωτας
ο οποίος είναι "η πέτρα του σκανδάλου"
- Παρουσιάζεται το τέλος της ιστορίας ή μένουν αναπάντητα ερωτήματα και
ποια είναι αυτά;
- Δεν παρουσιάζεται το τέλος και αφήνει αναπάντητα ερωτήματα όπως
το με ποια από τις δύο θα καταλήξει ο ήρωας, ποιο είναι το μυστικό που
αναφέρεται στο τέλος (μιας ο έρωτας είναι) και πως θα εξελιχθεί η σχέση των δυ
αδελφών.
- Ποια συναισθήματα δημιουργούνται στον θεατή και πώς συμβάλλει η επιλογή
των κατάλληλων στιγμιότυπων σε αυτό;
- Ξυπνάει μια αίσθηση νοσταλγίας και μελαγχολίας καθώς ταυτίζεται και ορίστετε
και ο ίδιος σε αυτό το αδιέξοδο. Εξάπτεται η περιέργεια, λυπάται και λυ-
τεί και ανησυχά για το τέλος
- Ποια είναι η συνολική διάρκεια του τρέιλερ; Τι αίσθηση σας αφήνει;
- Είναι σύντομο διάρκειας 2-3 λεπτά. Η αίσθηση που μας αφήνει είναι όμοια
είναι και πριν νοσταλγία, μελαγχολία ~~και~~ επιζητάμε την λύτρωση με
ένα ιταλιανικό τέλος που περιμένουμε βλέποντας την ταινία. Μας δίνει
μια σχέση και σε αυτό συμβάλλει η μουσική. Αλλά ~~και~~ παρόλα τα παρα-
πονήνει μια ευχάριστη αίσθηση η οποία μένει στο τέλος και μας σπυραίνει.

Β' φάση (22/04/2015): Διερεύνηση κριτικής και παρουσίαση των ευρημάτων, (ομάδες και ολομέλεια: 2 ώρες), αίθουσα εξοπλισμένη με υπολογιστή και προβολικό. Εργαστήκαμε ανάλογα με την πρώτη φάση εστιάζοντας στην κριτική της ταινίας. Το κείμενο δηλαδή προβλήθηκε από τον κεντρικό υπολογιστή της τάξης μέσω του προβολικού. Οι μαθητές χωρίστηκαν σε δύο ευρείες ομάδες Α και Β. Η ομάδα (Α), μοιρασμένη σε 3 υποομάδες (τριμελείς και τετραμελείς) ασχολήθηκε με τη δομή-περιεχόμενο και αφού απάντησε στις σχετικές ερωτήσεις του φύλλου εργασίας (είχαν μοιραστεί σε έντυπη μορφή), διαμόρφωσε ένα διάγραμμα κινηματογραφικής κριτικής - εδώ συνεργάστηκαν οι 3 εκπρόσωποι των υποομάδων. Ανάλογα εργάστηκε και η Β ομάδα για τη γλώσσα και τη μορφή. Τη δεύτερη ώρα του δίωρου έγινε η παρουσίαση των ευρημάτων στην ολομέλεια. Μας δόθηκε έτσι η αφορμή να διαπιστώσουμε πώς επηρεάζει το μέσο, εν προκειμένω μια δημοφιλής ιστοσελίδα, τα χαρακτηριστικά μιας σύγχρονης κριτικής και πώς αλληλεπιδρά το γραπτό κείμενο με τους άλλους επικοινωνιακούς πόρους. Ειδικότερα:

Συζητήσαμε, καταρχάς, για το θέμα και τους επικοινωνιακούς στόχους του κειμένου· οι μαθητές εύκολα παρατήρησαν ότι οι στόχοι είναι να ενημερώσει, αλλά και να προτρέψει το κοινό να παρακολουθήσει την ταινία, εφόσον τα σχόλια επικεντρώνονται στις αρετές του σεναρίου, της σκηνοθεσίας και της ηθοποιίας. Εντόπισαν επίσης τα επιμέρους θέματα (εισαγωγικό σχόλιο, υπόθεση, διαφορές βιβλίου-σεναρίου, σκηνοθετική άποψη και κάποιες τελικές κρίσεις) και τις ενότητες από τις οποίες δομείται (το καθαυτό κριτικό κείμενο, τις υπερσυνδέσεις που οδηγούν σε αναλυτικές πληροφορίες για την ταινία και σε συναφή θέματα σχετικά με τους συντελεστές και την κατάθεση σχολίου). Συγκρίνοντας με την παρουσίαση, διαπίστωσαν ότι αφενός το κείμενο είναι ενυπόγραφο, αφετέρου πιο εκτενές: δίνονται περισσότερες λεπτομέρειες για την υπόθεση και, επιπλέον, σχόλια. Ως προς τη γλώσσα και το ύφος, παρατήρησαν το προσεγμένο και μάλλον δοκιμακό ύφος, τον μακροπερίοδο και υποτακτικό λόγο και τη χρήση επιθέτων· γλωσσικές επιλογές που συνάδουν με το κειμενικό είδος, χωρίς ωστόσο να συγκροτούν μια δυσνόητη γλώσσα,

εφόσον το κείμενο προορίζεται να διαβαστεί από ένα ευρύ κοινό. Όπως και στην παρουσίαση, επεσήμαναν τους άλλους πόρους (εικονίδια, εικόνες, υπερσυνδέσεις) που πλαισιώνουν το καθαυτό κριτικό κείμενο και αιτιολόγησαν τις διαφοροποιήσεις στις επιλογές των γραμματοσειρών. Ρωτήθηκαν αν διαφοροποιήθηκε η στάση τους απέναντι στην ταινία, ύστερα από την ανάγνωση της κριτικής, και όσοι/ες είχαν ήδη αποφασίσει υπέρ της ταινίας απάντησαν ότι η στάση τους ενισχύθηκε ακόμα περισσότερο, διότι οι λεπτομέρειες για την υπόθεση (που δε δίνονται στην αφίσα και παρουσίαση) διεγείρουν ακόμα περισσότερο το ενδιαφέρον. Ζήτησαν μάλιστα επίμονα να προβάλλουμε την ταινία στο σχολείο, αλλά η ανάγκη για ολοκλήρωση της ύλης ενόψει και της λήξης των μαθημάτων δεν το επέτρεψε.

Η όλη συζήτηση έκλεισε με διαπιστώσεις για τις δικές τους πρακτικές ενημέρωσης σχετικά με τις κινηματογραφικές ταινίες, οι οποίες περιορίζονται κυρίως στα τρέιλερ και τις παρουσιάσεις - σπανίως προχωρούν στην ανάγνωση κριτικών. Εκτός από τη σελίδα του *αθηνοράματος*, συμβουλευονται πολύ συχνά και ξενόγλωσσες ιστοσελίδες, όπως *rotten tomatoes* και *imdb*. Για τους μαθητές τη μεγαλύτερη επικοινωνιακή δύναμη, όπως είπαν, την έχει το τρέιλερ. Διαβάζουν, βέβαια, και την υπόθεση – πιθανόν και μια σύντομη κριτική – αλλά μόνο παρακολουθώντας το τρέιλερ καταλήγουν στην απόφαση αν θα δουν ή δε θα δουν την ταινία. Τη διαπίστωση αυτή τη συνδέσαμε με τις γενικότερες πρακτικές προώθησης των κινηματογραφικών ταινιών, όπου η πολυτροπικότητα κατέχει κυρίαρχο ρόλο, αλλά και με τα χαρακτηριστικά της γενιάς τους, μιας γενιάς που είναι ιδιαίτερα εξοικειωμένη με τέτοιου είδους κείμενα, όπου ο συνδυασμός κινούμενης εικόνας, μουσικού υπόβαθρου και ηχητικών εφέ διαμορφώνει και καθιερώνει αισθητικά κριτήρια.

Τεκμήριο 2^ο

Στο παρακάτω τεκμήριο βλέπουμε τις παρατηρήσεις μιας ομάδας για τη γλώσσα/μορφή της κριτικής:

Β' φάση: Προσεχώς...: Μελετώντας την κριτική μιας ταινίας

Σε συνέχεια της προηγούμενης δραστηριότητας μελετάμε αυτή τη φορά την κριτική της ταινίας από τον Χρήστο Μήτση, εστιάζοντας στα παρακάτω σημεία:

Ομάδα Β: Γλώσσα και μορφή

- Ποιες παρατηρήσεις κάνετε για τη γλώσσα (λεξιλόγιο, σύνταξη) και το ύφος του κειμένου;

Η γλώσσα η το ύφος είναι επίσημο όπως ταιριάζει σε κείμενο κριτικής. Βλέπουμε μια κροσιερία και υποτακτικό λόγο και η σκέψη επιθετική.

- Ποιες επιλογές κάνει ο δημιουργός σε επίπεδο γραμματοσειράς (είδος, μέγεθος, χρώμα) σε κάθε ενότητα;

Με έντονα χρωματικά είναι οι τίτλοι των ενδείξεων και τα κείμενα. Σχετίζονται από το άλλο κείμενο.

- Στην ιστοσελίδα όπου φιλοξενείται η εν λόγω κριτική, ποιοι άλλοι πόροι (εικόνες, εικονίδια κ.λπ.) την πλαισιώνουν; Πώς εξηγείτε την ύπαρξή τους;

Ασέβεια (κρίσιμες), κοινοποιήσεις στο fb, twitter, links με αναλυτικές πληροφορίες & σχετικές θέματα και σχόλια του κοινού - χώρος για καταθεση των δικών μας

- Ποια στοιχεία καθιστούν σαφή την κειμενική διάταξη;

Δείχνοντας τιλε διαφύξεις

- Ύστερα από την ανάγνωση της κριτικής διαφοροποιήθηκε η στάση σας απέναντι στην ταινία; Αιτιολογήστε.

Θέλουμε να την δούμε, γιατί η υπόθεση μας έχει κεντρίσει το ενδιαφέρον.

ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α΄ φάση: Προσεχώς...: Μελετώντας το τρέιλερ, την αφίσα και την παρουσίαση μιας ταινίας

Αναλαμβάνουμε να αποκωδικοποιήσουμε το τρέιλερ, την αφίσα και την παρουσίαση της ταινίας «Μικρά Αγγλία» του Π. Βούλγαρη, προκειμένου να προσδιορίσουμε τα χαρακτηριστικά τους ως προς τη δομή και το περιεχόμενο, τη γλώσσα και τη μορφή. Αναζητάμε, καταρχάς, τη σημασία και την προέλευση της λέξης «τρέιλερ» στο Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής στην [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#). Παρατηρούμε στη συνέχεια το τρέιλερ, την αφίσα και την παρουσίαση της ταινίας και εξετάζουμε τα ερωτήματα που τίθενται στα φύλλα εργασίας.

Το κινηματογραφικό τρέιλερ

Ομάδα Α: αφηγηματική δομή και περιεχόμενο

- Υπάρχει αφηγητής; Αν όχι, για ποιον λόγο;
- Ποιες πληροφορίες για τον χώρο και τον χρόνο μας δίνουν τα στιγμιότυπα;
- Δημιουργούν την εντύπωση μιας αφηγηματικής σειράς – εξέλιξης; Γιατί;
- Μπορείτε να διακρίνετε ενότητες στην αφηγηματική σειρά του τρέιλερ και ποιες είναι αυτές;
- Μπορείτε να προσδιορίσετε τον κεντρικό χαρακτήρα της ταινίας και τις σχέσεις που αναπτύσσει με άλλους ήρωες; Ποιες επιλογές του δημιουργού σας βοηθούν σε αυτό;
- Παρουσιάζεται το πρόβλημα που απασχολεί τον κεντρικό ήρωα και ποιο είναι αυτό;
- Ποιο στοιχείο των σχέσεων τονίζεται περισσότερο (αγάπη, σύγκρουση, έρωτας, φιλία);

- Παρουσιάζεται το τέλος της ιστορίας ή μένουν αναπάντητα ερωτήματα και ποια είναι αυτά;
- Ποια συναισθήματα δημιουργούνται στον θεατή και πώς συμβάλλει η επιλογή των κατάλληλων στιγμιότυπων σε αυτό;
- Ποια είναι η συνολική διάρκεια του τρέιλερ; Τι αίσθηση σας αφήνει;

Ομάδα Β: γλώσσα και συνδυασμός των επικοινωνιακών πόρων

- Σε ποια σχέση βρίσκονται τα γλωσσικά και τα οπτικά στοιχεία; Συνυπάρχουν ισόρροπα ή κάποιο από αυτά κυριαρχεί και για ποιον λόγο, κατά τη γνώμη σας;
- Ποια κειμενική διάταξη ακολουθείται ως προς τα οπτικά και τα γλωσσικά στοιχεία;
- Παρατίθενται διάλογοι; Αν όχι, για ποιον λόγο;
- Στα γλωσσικά στοιχεία, τι είδους προτάσεις ως προς τη δομή κυριαρχούν (απλές, ελλειπτικές, επαυξημένες);
- Ποια μέρη του λόγου επιλέγονται;
- Ποιες επιλογές κάνει ο δημιουργός ως προς το είδος, το μέγεθος και το χρώμα της γραμματοσειράς. Αξιοποιεί στοιχεία κίνησης;
- Εκτός από τα γλωσσικά και τα οπτικά στοιχεία, ποιο άλλο επικοινωνιακό μέσο χρησιμοποιείται και ποια η σχέση του με το περιεχόμενο της ταινίας;
- Εν κατακλείδι, ποιος πιστεύετε ότι είναι ο (επικοινωνιακός) στόχος του δημιουργού;

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Η κινηματογραφική αφίσα

Ομάδα Α: Δομή και περιεχόμενο

- Ποιο είναι το θέμα και ποιος ο σκοπός του κειμένου;
- Τι είδους κείμενο είναι (μονοτροπικό ή πολυτροπικό) και ποιοι σημειωτικοί πόροι αξιοποιούνται;
- Ποιος σημειωτικός πόρος κυριαρχεί; Γιατί; Σε ποια θέση της αφίσας βρίσκεται το γραπτό κείμενο; Ποιες πληροφορίες δίνει η εικόνα και ποιες το γραπτό κείμενο; Συμπληρώνουν οι μεν τις δε και, αν ναι, με ποιο τρόπο;
- Ποια η σχέση της εικόνας με την ταινία; (Θυμηθείτε στοιχεία από το τρέιλερ που παρακολούθησατε.
- Ποια συναισθήματα και ποιες προσδοκίες δημιουργεί η εικόνα;
- Ποιες υποθέσεις κάνετε για το είδος της ταινίας (δραματική, κωμική, δράσης...) και πώς καταλήξατε σε αυτό το συμπέρασμα;
- Από τη μελέτη του τρέιλερ και της αφίσας σκιαγραφήστε σύντομα το κοινό στο οποίο απευθύνεται.

Ομάδα Β: Γλωσσικά στοιχεία

- Τι είδους προτάσεις ως προς τη δομή επιλέγονται;
- Ποια μέρη του λόγου κυριαρχούν;
- Ποιες επιλογές γίνονται σε επίπεδο γραμματοσειράς, μεγέθους και χρώματος;
- Ποια η σχέση των γλωσσικών επιλογών με τα συναισθήματα και τις προσδοκίες που δημιουργεί η εικόνα; Επιβεβαιώνονται ή ανατρέπονται;
- Ποιες υποθέσεις κάνετε για το είδος της ταινίας (δραματική, κωμική, δράσης...) και πώς καταλήξατε σε αυτό το συμπέρασμα;
- Από τη μελέτη του τρέιλερ και της αφίσας σκιαγραφήστε σύντομα το κοινό στο οποίο απευθύνεται.

Η παρουσίαση της ταινίας

Ομάδα Α: Δομή και περιεχόμενο

- Ποιο είναι το θέμα και ποιος ο σκοπός του κειμένου;
- Ποιες ενότητες περιλαμβάνει;
- Με ποια σειρά οργανώνονται;
- Θα θέλατε να δείτε την ταινία (όσοι/ες δεν την έχετε δει); Αν ναι, ποια στοιχεία της παρουσίασης σας προκάλεσαν ενδιαφέρον;

Ομάδα Β: Γλώσσα και μορφή

- Ποιες παρατηρήσεις κάνετε για το ύφος και τη γλώσσα (λεξιλόγιο, σύνταξη) των γραπτών κειμένων (παρουσίασης, σύντομης κριτικής); Συνδέστε τις παρατηρήσεις σας με την ταυτότητα του κοινού στο οποίο απευθύνονται τα κείμενα αυτά.
- Ποια οπτικά στοιχεία αξιοποιούνται; Αιτιολογήστε αυτές τις επιλογές.
- Ποια στοιχεία καθιστούν σαφή την κειμενική διάταξη;
- Ποια είναι η έκταση της παρουσίασης;
- Ποια στοιχεία σχετικά με την ταινία πλαισιώνουν μια διαδικτυακή παρουσίαση;
- Θα θέλατε να δείτε την ταινία (όσοι/ες δεν την έχετε δει); Αν ναι, ποια στοιχεία της παρουσίασης σας προκάλεσαν ενδιαφέρον;

Β' φάση: Προσεχώς...: Μελετώντας την κριτική μιας ταινίας

Σε συνέχεια της προηγούμενης δραστηριότητας μελετάμε αυτή τη φορά την [κριτική της ταινίας](#) από τον Χρήστο Μήτση, εστιάζοντας στα παρακάτω σημεία:

Ομάδα Α: Δομή και περιεχόμενο

- Ποιο είναι το θέμα και ποιος ο σκοπός του κειμένου;
- Εκτός από την υπόθεση, ποια επιμέρους θέματα τίγονται στο εν λόγω κείμενο;
- Διακρίνονται κάποιες ενότητες; Αν ναι, ποιους τίτλους δίνετε σ' αυτές;
- Υπάρχουν διαφορές σε σχέση με την παρουσίαση που είδαμε πριν; Αν ναι, εξηγήστε γιατί;
- Ύστερα από την ανάγνωση της κριτικής διαφοροποιήθηκε η στάση σας απέναντι στην ταινία; Αιτιολογήστε.

Ομάδα Β: Γλώσσα και μορφή

- Ποιες παρατηρήσεις κάνετε για τη γλώσσα (λεξιλόγιο, σύνταξη) και το ύφος του κειμένου;
- Ποιες επιλογές κάνει ο δημιουργός σε επίπεδο γραμματοσειράς (είδος, μέγεθος, χρώμα) σε κάθε ενότητα;
- Στην ιστοσελίδα όπου φιλοξενείται η εν λόγω κριτική, ποιοι άλλοι πόροι (εικόνες, εικονίδια κ.λπ.) την πλαισιώνουν; Πώς εξηγείτε την ύπαρξή τους;
- Ποια στοιχεία καθιστούν σαφή την κειμενική διάταξη;
- Ύστερα από την ανάγνωση της κριτικής διαφοροποιήθηκε η στάση σας απέναντι στην ταινία; Αιτιολογήστε.

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

--

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Μέσω της συγκεκριμένης εφαρμογής, οι μαθητές είχαν την ευκαιρία να αναγνώσουν περισσότερο δημιουργικά και κριτικά σύγχρονα κειμενικά είδη, και μάλιστα στο αυθεντικό τους περιβάλλον, και να παρατηρήσουν τα έντονα υβριδικά χαρακτηριστικά τους. Η όλη διαδικασία τους βοήθησε να αντιληφθούν ότι τα διαδικτυακά κείμενα συγκροτούν το νόημά τους από τον μελετημένο συνδυασμό πολλών επικοινωνιακών πόρων και ο σχεδιασμός τους βρίσκεται σε στενή αλληλεπίδραση με την ταυτότητα του κοινού στο οποίο απευθύνονται.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βλαχογιάννη, Ε. 2012α. *Γνωριμία με τα κειμενικά είδη της παρουσίασης και κριτικής και τις επιμέρους υποκατηγορίες τους (βιβλίο, κινηματογράφος, μουσική)*. Παραδειγματικό διδακτικό σενάριο για τη Νεοελληνική Γλώσσα (Β΄ Λυκείου) στο πλαίσιο της Πράξης «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση». Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Βλαχογιάννη, Ε. 2012β. *Συγκριτική θεώρηση των κειμενικών ειδών της παρουσίασης και κριτικής. Εστίαση στην κειμενική διαφοροποίηση, που δημιουργεί η ποικιλότητα της επικοινωνιακής περίπτωσης και της εκάστοτε κοινωνικής πρακτικής*. Παραδειγματικό διδακτικό σενάριο για τη Νεοελληνική Γλώσσα (Β΄ Λυκείου) στο πλαίσιο της Πράξης «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών

σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση». Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Μητσικοπούλου, Β. 2006. *Κείμενο και κειμενικό είδος*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/discourse/1_2/index.html [29.06.2015].

Μπίλλα, Π. 2014. *Προσεχώς...* Διδακτικό σενάριο (πρόταση) για τη Νεοελληνική Γλώσσα (Β' Λυκείου) στο πλαίσιο της Πράξης «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση». Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Χατζησαββίδης, Σ. 2005. Από την παιδαγωγική του γραμματισμού στους πολυγραμματισμούς: νέες τάσεις, διαστάσεις και προοπτικές στη διδασκαλία της γλώσσας. Στο: Μπαλάσκας, Κ. & Αγγελάκος, Κ. (επιμ.) *Γλώσσα και Λογοτεχνία στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. Αθήνα: Μεταίχμιο, σ. 35-52.